

ÖPILASPERE

AJAKIRI

Kooli elu.

Direktor Jaan Roos 45-aastane.

21. jaanuaril 1934. a. seisatus hetke meie tulihingeline koolijuhataja oma 45. kilomeetri-postil, et taas uue innuga edasi rühkida uut õilsat lootusrikast kilomeetrit. Jäägu ta kaunis-hing ikka nii nooreks ja ta külvisõnad igavesti lõkendavateks naljastsätendavateks tuleleeki-deks! Nende soovidega saatis lugupeetud juu-bilarile tervitustelegrammi T. T. G. Õpilaspere.

Kindral Laidoner'i austamisaktus.

Ta 50. hällipäeval 12. veebruaril kogusid õpilased saali. Sõbralikult naeratlev, kindla-ilmeline nägu meie kuulsast rahvapojast ta rinnapildil sisendas vaatlejaisse tahtmatult austustunde. Ja seda ka õigusega, meenutades Vabadussõda — meie rahva kangelaslikemat teotsemisaega. Oh voolaks igapäev meie rahva poegade ja tütardest soontes nii vabadustih-kav veri kui meie juubilaril! Aktusel kõneles dir. J. Roos, valgustades J. Laidoner'i kui isikut — kangelaslikku ja ometi nii sõbra-likku. Ülevaate kindral Laidoner'i elust andis hr. V. Käpa, lõpetades kõne elagu-hüüdega hällilapsele. See haarab noori, ja formilise vaimustusega aplodeerisid noored, hüüdes juu-bilarile elagu. Ühises vaimustusehoos võetakse vastu ka dir. J. Roos'i ettepanek, tervitada tublit kangelast ta sünnipäeval õnnesoovi-tele-grammiga, sest kõigis sai jõuliseks veendumus, et peitub midagi suurt, kaasahaaravat J. Laido-ner'i sõbralikus isikus.

A. R-n.

T. T. G. Kirjandusringi referaatkoosolek 23. I 34.

Koos on õpilasi 22, õpetajaist — pr. E. Tooms ja prl. Th. Thomson.

Koosoleku avab juhataja H. Puusepp. Järg-neb referaat H. Tobias'elt (II-a): „Natsiona-lismist ja internatsionalismist“. Referaat on tuumakas, referent ise — veendunud nationa-list. Referaadile järgnevad läbirääkimised. Sõnavõtt on alul hõredapoolne, ent võtab jär-jest hoogu ja muutub lõpupoole õige tuliseks. Natsionaliste näib olevat ülekaalus. Neid riiv-ab valusasti asjaolu, et mõnelt poolt kipu-takse kaitsema juute ja mustlasi, keda nemad oma pühas natsionalistlikus vihas viimseni kas maalt välja ajaksid või muul teel olematuks teeksid.

Koosolek lõpeb kl. 18.45.

T. T. G. Kirjandusringi referaatkoosolek 1. II 34.

Koosolek on mõeldud pääkoosolekuna, kuid liikmete vähese ilmutumise tõttu jääb ta tavaliseks referaatkoosolekuks. Õpetajaist on kohal hr. dir. J. Roos ja prl. Th. Thomson.

Koosoleku avab juhataja H. Puusepp. Järg-neb referaat prl. Th. Thomsonilt: „Võitlus elus ja kirjanduses“. Referaat on väga sisukas ja huvitav, kuna selles kuulajaskonnale esi-tatakse hulk võitlusjuhtumeid niihästi kirjan-dusest kui ka tegelikust elust. Koosolek lõpeb kell 18.

T. T. G. Kirjandusring

on välja kuulutanud luuletiste- ja mui-nasjuuttude võistluse õpilastele. Sisse-andmise tähtpäev on 1. märts 1934. a.

Auhindu on kummagi jaoks kolm:

I auhind	— 5 krooni
II „	— 3 „
III „	— 2 „

Zürri koosseisu kuuluvad kõik emakeele õpetajad ja Kirjandusringi juhatus. Võistlus-tööd esitada Kirjandusringi juhatajale 1. mär-t-sini s. a.

Loodetavasti kasustavad õpilased suurel arvul soodsat võimalust oma võimete näita-miseks.

T. T. G. Enesekasvatuseringi referaat- ja üldkoosolek 29. I 34. kell 17.07.

Refereeris õp. hr. J. Kimmel teemil: „Ini-mene ja loom“. Huvitavale referaadile järg-nes väga elav sõnavõtt, ehkki õpilasi oli koos vähevõitu. Õpetajaist viibisid koosolekul peale hr. J. Kimmel'i veel prl. E. Rosenberg ja hr. J. Konks. Ajapuudusel katkestati sõna-võtt ja lükati edasi ka üldkoosolek.

Koosolek lõppes kell 19.20.

T. T. G. TARTU TÜTARLASTE GÜMNAASIUMI ÕPILAS- PERE HÄÄLEKANDJA

Nr. 7.

20. veebruar 1934.

VI aastakäik.

Väljaandja: Tartu tütarlaste gümnaasium. Pea- ja vastutav toimetaja: Aug. Raud; abi: Joh. Aavik. Tegev toimetaja: H. Puusepp. Toimetuse liikmed: H. Albert, H. Kama, L. Raba, A. Repson, E. Tobias. Talituse juhataja: V. Käpa. — Kaastööd võtavad vastu toimetuse liikmed igal ajal. — „T. T. G.“ ilmub aastas 10 korda, nimelt: 20. sept., 20. okt., 12. nov., 30. nov., 20. det., 20. jaan., 20. veebr., 20. märtsil, 20. apr. ja 20. mail. — Tellimishind: aastatellijaille 20 senti number, üksiknumbritel tellijaile 25 senti number.

MEIE RIIGIVANEM 60-AASTANE.

Vabariigi aastapäeva laupäeval, 23. veebruaril s. a., saab meie Vabariigi esimene kodanik — Riigivanem Konstantin Päts — 60-aastaseks.

On eriline põhjus siinkohal läkitada tõsisemaid tervitusi ja lugupidamisavaldusi meie riigi kõrgeimale ja vastutusrikkaimale ametikandjale, riigi ja rahva juhile, mitte üksi sellepärast, et ta on praegusel ajal Vabariigi kõrgeim juht, vaid õnnitlemist ja tänu pälvib ka ta viljakas ja tegevusrohke minevikutöö Eesti maa ja rahva kasuks — nii enne Vabariigi sündi kui ka kõigel tema kestuse ajal. Rohkema kui

RIIGIVANEM KUNTSU

poole oma elueast on pühendanud meie Riigivanem Konstantin Päts Eesti ühiskondliku elu heaolule — küll avaliku elu tegelasena, küll riigielu juhtiva jõuna mitmesugustel kõrgematel kohtadel raskemil ja rahulikumail ajaperioodidel.

Meie hinge sisemuses tehtud veendumuslik tunnustus, sügavaim lugupidamiseavaldus, tõsisem tänu senitehtud töö eest ja südamest tulev õnnitlus käesoleva momendi ja tuleviku jaoks meie kõrgeimale kodanikule — Riigivanem Konstantin Päts'ule — ta 60. sünnimälestuspäeva puhul!

Juubilarid meie perest.

29. jaanuar s. a. möödus juubelite tähe all kolmel isikul, keda meil au on tunnistada lähemalt või kaugemalt oma pere liikmeiks. Õnnelikeks juubilariks olid abielupaar Paldrock'id ja hr. V. Kustlov. Proua Salme Pald-

rock oma abikaasaga — prof. Aleksander Paldrock'iga — jõudsid 29. jaanuaril oma 25. abieluaastapäevani, Villem Kustlov aga oma 50. sünniaastapäevani.

Meil on õigus ja au tunnistada pr. Salme Paldrock'i sellepärast oma pereliikmeks, et ta on suure hoole ja andumusega juhtinud Tartu tütarlaste-gümnaasiumi Lastevanemate-komitee tegevust 1931. aastast, seistes komitee juhataja vastutusrikkal kohal. Aga juba ammu-ammu enne seda aastat (ei ole vist eksitus, kui ütelda, et kooli algusest peale) oli pr. S. Paldrock meie kooli Lastevanemate-komitee ja juhatuse liikmeks, aidates komitee ja kooli üritusis kõikkülgelt kaasa. Prof. A. Paldrock ei ole olnud niivõrd otseselt seotud meie kooliga kui ta lugupeetud abikaasa, kuid ta on ometi olnud meie kooli heatahtlik suur sõber ja on elanud kaasa alati kooli rõõmudele ja muredele. Ikka ja ikka, kui oleme pidanud kooli aastapäevi või muid tähtpäevi, on ta meenutanud meie koolile oma heasoovlikku kaasaalamist ja metseenlikku poolehoidu ning läkitanud koolile oma õnnitlusi. On olnud ka põhjust lugupeetud abielujuubilarel juhtida oma hoolitsemiste- ja õnnitlusteküllust meie koolile, lastevanemaile, õpetajatele ja õpilaskonnale, sest on ju juubilariide lastest neli veetnud ja veetmas oma keskkooli-õpinguaastaid siin — meie koolis. Kaks tüdriku on juba aastate eest saanud kätte lõpuatestaadid, kuna kaks viibivad alles praegu siin. Ja vanemate hool ja õnnesoovid liiguvad ju ikka ses suunas, kus on nende lapsed. Ometi mitte ükski küll nüüd ainult sellepärast. Ei! Meie teame kõik, kui võrd haruldaset innukad avaliku elu ja seltskonna tegelased on abielupaar Paldrock'id. Saaks pikk-pikk nimestik, kui hakata loetlema kõiki neid organisatsioone ja asutisi, kus tegelevad pr. ja hr. Paldrock'id. Selle lugupeetud abielupaari vaimne struktuur on nagu

määratud selleks, et aidata ja töötada kaasa seal, kuhu on vaja asjalikke, arusaajaid ja hoolitsevaid inimesi — selle sõna õilsaimas mõttes.

Olgu tervitatud, mitmekordselt tervitatud ja tänatud abielupaar-juubilarid pr. ja hr. Paldrockid! Jätkugu neil ikka ja ikka veel lahet ja vaimustust olla meie kooli sõpradeks ja heaolu tõstjaks! Ja pikka-pikka iga neile — abielu viiekümenda aastapäevani ja kaugelt üle sellegi!

Kolmas juubilar Villem Kustlov on meie oma inimene samuti kooli Lastevanemate-komitee ja kooli hoolkogu kaudu, kellede liikmena on ta töötanud rida aastaid meie kooli kasuks. Lastevanemate-komitee juhatuses on olnud Villem Kustlov aktiivsemaid tegelasi ja kandvamaid jõude, küsimata, kas isikliku argielu mured ei tõsta selle vastu protesti.

Haruldane kokkusattumus abielupaar Paldrock'idega! Villem Kustlov'igi elu tuumaks ja sisustajaks on laialdane seltskondlik töö. Nii mitmes-mitmes organisatsioonis peale meie kooli organite töötab V. Kustlov kõrvuti pr. või hr. Paldrock'idega, kuid paljudes-paljudes organisatsioonides küll koos jälle teistega. Hr. Kustlov'igi seob meie kooliga see sõprus oma laste ja hoolaaluste kaudu, kes õpivad meie koolis, samuti seltskondliku töö ind.

Olgu tervitatud ja tänatud rohkel-rohkel määralt Villem Kustlov selle töö ja abi eest, mida ta on teinud ja pakkunud meie kooli heaks ja meie koolile! Pii-sagu temalgi jõudu ja tahtmist edasi töötada seniselt ja kinkigu talle Kõigevägevam veel palju aastaid oma elu ideelise töö viljelemiseks!

Vastlapäev.

Lumelaigulisel tänaval, laialivalgvate pruunikate veenirekete keskel kobasid kõhnavõitu poisikese suurtesse poollagunenud saabastesse peidetud väikesed jalad. Ta kahvatus näost eraldus paar tumedaist viirgudest ümbritsetud silma. Sinakakstõmbunud käsi hoidis kramplikult kilupange sanga.

Möödudes pagariärist suure kuldkringli all tundis poisike valguvat süle suhu. Ninasõrmeisse tungiv saialõhn sundis teda tahtmatult neelutama. Poisike tahtis vaadelda lõhnavaid söögiesemeid, kuid ei ulatunud nägema kõrgele pagariaknale. Taandudes trotuaarilt mõni samm tänavale kohutas teda äkki silmaleavanenud tohutu küpsiste-hulk. Imestunult, ühtlasi õgiva pilguga fikseeris ta anuvalt äriakent.

„Poiss — teelt!“ äratas teda karedahääliline möödakihutav voorimees. Kohkunud Enn, nõnda hüüti poisikest, libises maja ette tagasi, kuid pingutas asjatult kaelalihaseid aknasse vaatamiseks. Korraga turgatas ta peas mõte — kilupang. Asetanud selle kõnnitee sõmeratele ja veenirekestesse, toetus ta jalgadega pangele. Ta silmad õgisid vastlakukleid. Kuidas avatles vahukoor meelitavate mügerikkudena pruunika saiaavarju alt poissi! Neelatama, ikka taas neelatama pidi näljane poisisuu.

Krabinal liikus midagi karedat üle poisi jalgade, riivates sukaaukude kohalt paljast jalasäärt. Punahabemeline vanamees luuaga heitis talle umbuskliku tinase pilgu. See peletas Ennu pagariäriaknalt. Imekergelt sibasid

katkistes saabastes jääd sulavas lumes edasi — linnaservale, kust lõõmas kollendavat päikesevaske.

Enn tundis sügavat häbi. — Ehk armas Jumal ei lasegi hääl inimesil enam saata ta emale sooja suppi, seepärast et ronis jalgadena supianuma otsa, ihaldades isuäratavaid vastlakukleid, lõikas terav kahtlusesaag ta hinge.

Andekspaluvalt surus ta pangekese kalli vedelikuga rinda vastu ja kiirustas üha samme.

Mustunud seintega neljakandilises toas peatus Ennu silm triibulise vaiba all puhkaval kortsuspalgelisel kahvatul naisenäol.

Enn pani supipange õige tasa lauale, kartes äratada ema. Laskus ise käsipõsakile tohletunud aknalauale ja surus kõhna näo vastu poolsooja aknaklaasi. Madal toake ujus päikesekiirtes — kuldseis, soojendavais. Ema hingeldas katkendiliselt ja raskelt. Ajuti käristas sügav ohe ta painajalikke viirastusunenägusid.

Enn tundis iga ohke juures nagu kondise mehe lihhalõikavat valusunnitavat torget. Ta otsisklev silm peatus eemal mäeserval, kus lõbutses linna noorsugu tumeda putukateparvena ja kihutas vastlaliugu mäest alla. Nende rõõmust rõkkav segelemine ja välkkiirelt allarruttav kelk meenutasid Ennule teravamalt kui kunagi enne üksindust — oma alatist sõpra. Ta tundis, et see sõber haaras teda tugevasti oma kondisesse hõlma.

Meenus järguke suvest — jaaniõhtu, mil ta jälle seisis käsikäes üksindusega. Tol korral, aetud mahajäetusest ja üksindusest, oli ta õuelt kandnud laastuke si eemale metsatuka äärde, et teha endale jaanituld.

Laia hallilaigulise valge maona oli suitsusammas roomanuud üle lagendiku õhtutaeva

punasse. Haaratud suitsu puuvillpehmest voo-gavusest, tahtis ta ikka kauemini ja kauemini vaadata seda hurmavat kõikelepitavat hella vaatepilti. Taas uusi ja uusi värskeltmurtud lepaoksi ja pruunikat vetruvat sambla-vatti viskas ta hõõguvale laastuhunnikule.

Äkki oli ilmunud ta juure rippuvate karvadega ja lahjunud kehaga hulkuv koer, urisedes sõbralikult. Vabadusse kippuvad pisarad valgusid poisil silmadesse. Oli tal ometi nüüd kaaslane, kuigi kodutu hulkuv koer...

Täna, rõõmust-helendaval vastlapäeval, hoidis mure teda tugevasti oma kõverate sõrmedega mustal siidpadjal. Saaks emake ometi terveks! Oma vabadust-ihkava tuksleva hinge, oma parima ohverdaks ta oma piinajale, et ema ainult paraneks.

„Tilk... tilk...“ nuttis sinakas jääpurikas katuseserval päikese naerukullas. Lumele tekkis tumehall veeloik. Enn vaatles veetilkade monotoonset langemist, tundis aknaklaasi üha soojenevalt paitavat põske. Laud raskenesid ja kippusid kinni vajuma. Pää vajuks lõdvalt alla. Teadmatus laotas üle tema oma paitavad laiad tiivad...

Vallatlev päikeseketas oli suigutanud poisi unne ja välejalgsed valgusekiired sirvisid haraliste sõrmedega Ennu pleekunud juuksesalkudes...

Ema magas rahunenult sügavas unes.

Jääpurikast heitles veel pisi hädaldav sõrmejupike katuseserval ja sellelki langes suuri veepärle valgesse lumme ja üha suurenevasse hallikasse veeloiku, mis tasapisi lumeterakeste vahelt hakkas uuristama käiku nõlvakule.

A. R—n.

Ätile.

See oli veel siis... kas sa mäletad? —
siis, kui ma olin alles tilluke tütarlaps.
Mul oli kaks pikka, kuldpruuni patsi
ja kaks sinisilma, veel sinisemat kui lae/as. —
Kas mäletad?

Siis uinus igas kellukeses väike elf
ja nurmenukus hüples pisi-päiksekiireneid,
ja rohroheliste lillevarte vahel peitsid
[kääbuspoisid end,
õhk oli tulvil mesilinnu suminat. —
Kas mäletad?

Oi, siis kui silmapiir nii helgelt virvendas
ja lasksid heljuda end tuules kirjud libli-
[kad,
kui nägin sinikiile piimapilvis liuglevat,
ma heitsin rohukörde selili,

mu sinisilmad pärani täis imestust. —
Kas mäletad?

Ma olin tillukene, veetlev kuningneid,
mu peakest ehtis kastehelmeist hiilgav
[lillekroon,
ma laulin hõbekellukese häälel võidu
[löökesega
ja hüplin kastest märjal rohul muinas-
[printsiga. —

Kas mäletad?

On aegu sellest veerend minevikku — kau-
[gele...

— — — — —
— — — — —

Ja nüüd — see kostub nagu kauge veetlev
[muinasjutt.

Eks nii, mu hõbepäine ätt? —

Kas mäletad?

Ho.

Miina Hermann — eesti helidekuninganna.

Pühapäeva õhtul 11. veebruaril s. a. korraldasid T. T. G. ja H. T. G. muusikaringid T. T. G. ruumes Miina Hermann'i 70 a. sünnipäeva puhul austusõhtu. Vaimustust noortes tekitas hõbepäise juubilaris isiklik aktusest osavõtt, kes oli ilmunud kohale naeratlevana, noorena, valges lemmikkleidis.

Südamlikult avas T. T. G. Muusikaringi esiründaja K. Vent austusõhtu ja ulatas helidekuningannale punaseid tulpe valgete sirelitega. Lilli toodi ka H. T. G. vastava Ringi esindajalt ja T. T. G. kodutütardelt. Ettekanded juubilaris rahvapärastest helitöödest „Kui sa

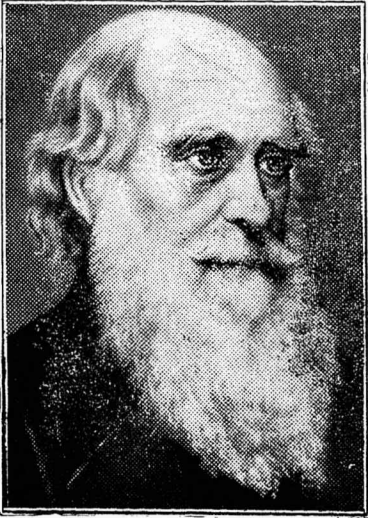
tuled, too mull' lilli...“ (T. T. G. õpil. L. Sütt), „Küll oli ilus mu õieke“ (T. T. G. õpil. H. Säga) ja ka T. T. G. Muusikaringi laulukoori laulud õnnestusid ülihästi ja tõid meile südamliku õrnahingelise helilooja ootamatult lähemale. Noored otse põlesid vaimustustules, saal rõkkas elavaist kiiduplaginaist, ja juubilar pidi vastutõrkumisest hoolimata laulukoori juhataja, sest — ega ju noori iial rahuldada suuda! Kavas oli veel viiulisoolo H. T. G. õpilaselt V. Kangro'lt ja klaverisoolo T. T. G. õpilaselt L. Priks'ilt. Lühikese ja huvitava ülevaate M. Hermann'i elust andis H. T. G. õpil. J. Kingo; isiklike huviküllaseid mälestusi M. Hermann'i elust jutustas insp. prl. S. Pruuden.

Kui lõppeks esines segakoor T. T. G. ja H. T. G. õpilasist lõpplauluga „Kalev ja Linda“, mürisesid saali seinad vaimustuseväljendusist; arvati, et need seinad pole tükil ajal enam nii jõuküllast, ilusakõlalist laulu kuulnud. Juubilar pidi jälle koori juhtima ja noorte lõputut käteplaginat kuulma, mis järgnes tema lühikesele tänukõnele, sest, ma arvan, kõiki vaimustas ta väljendus: „Olid siis võõrad siin — ei tohtinud laulda eesti laule, nüüd oleme vabadena siin, ja nüüd — tohime...“

Meeleolurikka austusõhtu lõpetas dir. J. Roos oma sütitava, mõjuka ja huumoriküllase kõnega. Noorte formilise käteplagina saatel lahkus õhtult häid mälestusi kaasa viies meie alati noorehingeline eesti helidekuninganna.

A. R—n.

Suurele inglasele Charles Robert Darwin'ile tema 125. a. sünnipäeva puhul.

Inimkonnal on õnn omada oma keskel üksikuid liikmeid, indiviide, kelle nimi kaigub maailma ühest äärest teise ja kelle teod käivad tema järel sajandeid — õnnistuseks järeltulevatele põlvile ja igipüsivaks hausasambaks nende omanikule. Üks neid suurvaimu on Charles Robert Darwin, kes on küll kindlasti väärinud, et meenutaksime tema nime, elukäiku ja -tööd nüüd — tema 125. a. sünnipäeva puhul.

Charles R. Darwin sündis 12. veebruaril 1809 Shrewsbury's Kesk-Inglismaal. Niihästi tema isa kui ka vanaisa olid arstid ja tegelesid edukalt ja armastusega loodusteaduslike küsimustega. Ka väike Charles tundis juba poisikesena suurt huvi ja kiindumust looduse vastu ja aastaid rõhus tema õrna sisetunnet tema julmus ühe väikese koera vastu, keda ta kunagi oli põhjusega löönud.

Darwin algas oma õpinguid kaheksa-aastasena elementaarkoolis, kust siirdus dr. Butler'i gümnaasiumi. See läbi ja läbi klassiline kool mõjus ängistavalt noore loodusesõbra vabadustihkavale hingele. Seetõttu tegeles ta vaid oma lemmikalal ega saanud koolis suurt mõistlikku korda. Isa tahtis, et Charles õpiks arstiks nagu vanem vend Erasmus ja saatis ta Edinburghi ülikooli. Charles aga tundis võitmatut vastikust operatsioonilaua ees ega suutnud end ka kunagi koondada igavate arstiteaduslike loengute kuulamiseks, kuna teda köitsid hoopis teised huvid. Kahe aasta möödudes taipas isagi oma soovi mõttetust ja viis Charles'i Cambridge'i, et temast saaks teoloog. Ka Cam-

bridge ja teoloogia ei rahuldanud noormeest, kuna kiriklikud dogmad ei tahtnud mahtuda hästi tema mõtlemisse. Kolme aasta kestes suutis ta siiski oma õpingud sel alal lõpetada „teoloogia bakkalauruse“ kraadiga. Õpingute kõrval pühendas Darwin õige suure osa oma ajast oma vanale kirele — sitikatekorjamisele, mille kohta ta ise lausus kord naljata-des: „Paistab, et sitikakogumise-kaldumus on viibe pärastisele edule elus.“ Oma loodusteaduslike harrastustega oli Darwin teaduseilmas sel ajal sedavõrd tähelepanu äratanud, et teda kutsuti osa võtma ekspeditsioonist Lõuna-Ameerikasse kapten Fitzroy' kaaslasena 1833.—36. aastani. Darwin avastas sellel reisil mitmete väljasurnud hiigelloomade luustikud ja palju muud huvitavat materjali teaduslikeks uurimuseks, samuti korraldas ta väga huvitavaid vaatlusi.

Pärast oma suurt ekspeditsiooni asus Darwin Londoni, kus töötas erilise andumusega oma laialdase uurimismaterjali kallal. London aga tüütas teadlast oma kirevuse ja ebapuhta õhuga, päälegi kannatas Darwin sageli kroonilise närvilise kõhuhaiguse all. Ta vahetas seetõttu oma elukoha maavaikusega, kui oli abjellunud. Darwin'i kodu sai nüüd Down — vaikne kõrvaline küla Londoni lähedal Kenti krahvkonnas, kust lahkus vaid harva, et võtta osa teaduslike seltside koosolekuist. Oma igapäevases elus oli Darwin väga reeglipärane, töötas ja puhkas mõõdukalt. Darwin'i perekonna-elu oli väga harmooniline, kuna ta ise oli seesmiselt õilis, suur inimene kõige igapäevsemaiski askeldusis, ja tema abikaasa oli vääriliseks elukaaslaseks talle. Darwin töötas oma lemmikalal elu lõpuni, mõtiskles, katsetas, märkis üles vaatlusi. Ta haigestus ööl vastu 18. aprilli 1882. a. ja suri juba 19. aprillil, s. o. järgmisel päeval. Vähe aega enne surma oli ta ütelnud: „Ma ei karda sugugi surra.“ — Darwini põrm maeti 26. aprillil teadusliku maailma suurel osavõtul Westminster-Abbey'sse, Isaac Newton'i haua lähedale.

Darwin'i teadusliku töö esimese poole tulemused on säilinud teostena, millised ta avaldas oma ekspeditsiooni-materjali uurimuste põhjal. Nimefan siin üksikuid teoseid: „Ühe looduseuuriija reis ümber maailma“ — esikteos, „Beagle'i reisi zooloogilised tulemused“, viies köites, 1839.—43. a. j. t. Tema elutöö aga moodustab darvinismi-liikide tekkimise õpetuse põhjendamine, Darwin'i kuulus põlvnemisteoo-

ria, mis seisab oma põhialustes kõikumata kindlalt veel tänapäev ja edaspidigi.

Lõpetan oma lühikese kokkuvõtte Darwin'i elu- ja loominguikäigust ta enda sõnadega: „Ma usun, et olen teinud õieti, kui pühendasin oma elu teadusele. Ma ei tunne südametunnis-

tusepiina, et oleksin teinud mõnd suurt pattu; aga sagedasti olen kahetsenud, et oma kaasolendeile ei ole teinud rohkem otsesest head.“

Darwin'i maise elu jälgi ei kaota igavik.

—rt.

Joh. Schütz'i luulest.

Joh. Schütz'i luuletoodang pole märgatavalt suur, sest pole ammu, kui ilmus alles ta esikogu (1928) „Rahutus“. Siiani on Schütz'i luuletuskogud ilmunud kindlate perioodiliste ajavahemikkude tagant. Ikka aastat paar uue ilmumiseni. On ju teada luuletuskogude levik autoreile vaatamata; mõni õrn hing muretseb endale lahedamas tujus paar kõlavamat päälkirja, ja sellest piisab. Saab meelelahutustki(!).

Jälgides saavutusi eesti uuemas lyyrikas näib, et Schütz'ilt on tulnud kaunisti väarikat ja uudset. Varajasem luuletuskogu „Rahutus“ erineb küll märksa hilisematest, sääl on värsitehnika raskepärane, jaotfi kohmetu, ilmetu, riimiotsing mõtete voolavust sumbutav. Ta ise lausub sääl:

„...ja mõttekilludki kõik lend'vad tuule,
jamb käsutama kipub iga sõna.“

Ja taas kõigest teadlik olles:

„Nii murdund värsirütmi-, riimilõng,
ei ole kõlastund see üheks heliks.“

Kuid hilisemais kogudes, eriti 1932. a. ilmunus, on märgatav määratu edukus. Värs on sundimatu, riimmaterjal sisuga paralleelne, elamused mõistetavamad, toon kyps ja mõjuv. Luuletisis on kargust ja rytmi, neisse võib syyveneda ja neile omistada tähelepanu.

Schütz'i jõulisus avaldub ridades:

„Talitäevas vaid jahedust hõõgab,
püstloodin pööriskleb suits,
ent meeled ei tuikamast võõrdu
ja veren ei vaiki tuisk.“

Vaikne hangede rahu neid piirab
ning jahtub tunnete tõus,

kuid süda jääb ikkagi siiraks
ja lihasten puhkab jõud.“

Schütz'i luules ei ole segavat hädatsevat eneseotsingut ja sellele järgnevat juubeldavat eneseleidu. Schütz on avali silmi nägijaks ja avali sydamega tunnetajaks. Ta luule on kaunisti modern, kuid selles mitte liialdav; käsiflus tagab maitse ja valikusuuna õiget arengut. Schütz kirjutab, selgitades uusrealismi nii proosas kui lyyrikas: „Uusrealistliku elulähedase kirjanduse sisutungiks jääb meid ymbritsevate elunähtuste ideeline mõistmine sotsiaalsete, poliitiliste, majanduslike ja vaimuelu vahekordade piires.“ Seepärast pole Schütz'i luules seda nii oht-ralt leiduvat pahurust ja jõhkrust, samuti ei vii modernsus teda liigse hyplemiseni, kirevkestatsemiseni. Schütz pole juurdlev ega otsiv, vaid elunähtusist inspireerunud luuletaja; pole mingi suurte žestidega uhkeldaja ega abstraktsusega väsitaja. Kui sageli poeedid takerdavad sõnus ja näilise värvikusega, hingepungade puhkemisest võlutult ja joobnustatult sillerdavad loomisekstaasis (näit. Under, kes tihti kiindub kõigesse säravasse, näeb looduses kylluses litreid ja muud selletaolist hiilgavat pudukaupa — mustlasehteid — kaunistamas loodust), siis Schütz ei harrasta sellist „huvitavust“. Schütz värsitseb küll harva loodusest, ta pigemini näeb tegevust ja liikumist, kuid vahel ta siiski mõnuleb, näit. suvisel matkal Otepäale:

„Sel õhtul ainult tahan näha
su eha pehmet kadumist,
kui päike surub punamütsi pähe
siin saarte tardund ladvule.“

Samuti kui Schütz värsitseb inimesest, siis jääb see olend ka inimeseks. Barbarus'el näit. mõisted segunevad; viirastub ykskõik, mis on ruumi paigutatav; inimene võib asendatav olla kas või sirkliga, võrreldav kuulutusfulbag. Barbarus sõnub:

„Ja mu hing — see lahtine ajaleht trükitähtedest
teht —
looja hing muutund pinnaks ja jooneks.“

Siis tundub küll inimene rebestatuna õigest olemusest, paigutatud tiirlema lennuki-propellerina. Nyydisaja masinavõnked mõjuvad luuletajaile kahjustavalt, hundab pea ja

klaasistub-kangestub syda. Tekib reaktsioone siin-sääl. Eks puhu ja vaheldi läänest tuuli, visku sädemeid!... Schütz sel puhul tundub hoopis lähedasemana, jääb intellektuaalselt sõltumatuks. Schütz tungib sisetunde punasõega paadunud sydameid peenendama, ta nypeldab rahulikkust, kiidab inimlikkust. Väledasõnaliselt paiskab ta trotsi ja ironiat:

„Pea imestuma Edithi barokk- ja rokokookeleidist ja teadma, mida teeb janditsev Sacherverett, pen tummuma mõnest kirjandusnärvilisest lordieidest.

Ent meisse on valgund
Põhjamaa udude sade
ning mõtisklev kalgus: —
ma kardan, et olen kade
ja ei mõista hinnata
seda ilu täie rinnaga.“

On julgust ja hoogu Schütz'i luuletisis, kuid see ei vii lausa näkkulöömiseni, pole häbematuks, on taktitunnet paremaks väljenduseks. Schütz pörkab tagasi kisasõnalt platvormilt, lunastab endale omalaadse. Kaastunne ja hardumus hingestab ta ridu:

„... Olin maha võtnud mütsi
selle põrmu, selle ema pärast
veri südamesse mõõnas...“

Jaatav on Schütz'i ellusuhtumus, terve ja eemal kiratsemisest; näit. „Läbi töötavate tänavate“. Selgitades elulähedust kirjandusvormis, teostab ta seda ise suurepäraselt. Pole hallitavat argipäeva kõntsa, liialdatud nägemusi. Ymbrustiku mõistmine ja ellusuhtumus on selgetundeline, talitsetud. Hoovab avarust ja eluhindu, kõik on kastetud värskusse:

„Kirjakandja paljapäi
naerataden higi pühib
ja siis jälle majast majja
oma kandamiga käib.

Lehtind aian
aednik rehitseb ja kaevab,
pää pääl pilvist puhas hommiktaevas.
Nagiseva redeliga
äsjakitiit seinä naale
tõstub maaler.
Pangen värvivedelaga,

tugev pintsel teisen käen,
ronib hoopis räästa alla
õhku jäävad lapit tallad.

Ning siis nõnda kogu päev
värvib, värvib vilistab,
varblane kaeb päält ja kaasa siristab.“

Siiski — vahel nagu taganeks optimism. Eluhõng jääks väheseks, „vaimugi lõplikult sööb pingutav mõtetemürk“:

„Mõtled, ja kõril kui tunneks ju surma kondiseid
sõrmi:

Peipsi kaldal on Liiv, vaestekalmistul Oks...“

Kuid sedagi ainult viivuks. Samas elustub endine vaim, kiirendub pulss:

„Korraga prahvatab pää kohal äikese lagisev kisa,
sähvatav valgusenool valangu voolama lööb.
Kärisev taevas taas laiali lahutab kisklevad mõtted
tühiste murede rämps valangun kihutab pääst.“

Schütz'i meeoleolu on laetud tihedalt ja keskendatult. Tahe kuskil ryhkida on parem kui puiesteepingil mõnuleda ja „tummast majade rivist“ värsitseda. Schütz nypeldab rahulikkust. Tendentsiga või ilma — labidaga või lillekimbuga, selline on valik ikka olnud. Teotsemine on tahet vajav, kuid on eelistatavam. Pälvib tähelepanu. Schütz on asjalik, kuid inimlikult harduv, ta tahaks teise viletsusest nutta — „nutta sellest, nutta suuli“. Ja mitte ainult nutta.

Joh. Schütz'is on luuletajajõudu ja põliseid väärtusi. Ta on nooblimaaid noorpoeeft, jõulisemaid, omapärasemaaid ryndajaid. Kui kõrvutada ta luuletised teiste omadega, siis on ta luuletisel kindel elamisõigus, nagu varem märgitsesin. Teised nooremad jäävad sageli otsisklejaiks, vanemate värses esineb vahel tunduvald puudusi — on palju neid risticõitjaid: tuul puhuks purji paisutand, laev natuke rannast eemale nõksatand... Mõnel raskem algusest edasi rynnata kui algust teha, pisuke mõtteta-gavara ju kõlbab ka lehvitamiseks. Kuid Schütz ennustab teist, ta luuletistekogud viivad hindamisele, ajastu kohaselt häälestatult haaravad nad. Schütz'i lyirikutee on õieti valitud.

H. P.

Igapäevase elu entsüklopeedia.

„T.T.C.“ nr. 5 esitatud küsimuste vastamiste ja seletamiste eest sai preemia — John Galsworthy' romaani „Tume õis“ — Virge Tork Ia klassist.

Küsimuste vastused ilmuvad ruumi puudusel järgmises numbris. Esitame vaid sõnade tähendused.

Võõrsõnade tähendused: affekt (lad.) — äkiline tundeärevus, kihk; „ta tegi seda affekti mõjul“; blassee r u m a (prants.) — tülpima, tundeeksust kaotama; „ta on liiga blaseerunud, temasse ei mõju selle teo ilu enam“; brutaalne (lad.-prants.) — jõhker, toores, vägivaldne, ebainimlik: „vange peksti kõige brutaalsemal

kombel“; delikaatne (lad.-prants.) — õrn, peenetundeline: „seda küsimust vaja temaga väga delikaatselt puudutada, sest muidu võib ta haavuda“; eksalteer r u m a (lad.) — tõstetud meeoleolu sattuma, vaimustuma: „nad eksalteerusid sellest muusikast; nad jälgisid kunstniku mängu eksalteerunud ilmel“; ekstaas (kreeka k.) — (õnne)joovastus, joovastunud olek (õnnest, vaimustusest): „seda rõõmusõnumit kuuldes sattusid nad otse ekstaasi“; imponeerima (lad.) — suurt mõju avaldama, aukartust äratama, lugupidamisele sundima: „kõige rohkem imponeeris ta mulle oma suurte teadmis-

tega kõigilt aladelt"; intensiivne (lad.) — pingulolev, võimas, jõuline: „kogu selle kuu töötas ta intensiivselt, et oma tööd õigeks ajaks lõpetada“; kvaliteet (lad.) — omadus, omaduslik külg, väärtus; sellele teatav vastand on kvantiteet (lad.) — suurus, hulk, suuruslik külg, rohkus: „on inimesi, kes toidu suhtes panevad rohkem rõhku kvantiteedile kui kvaliteedile“ (s. o. rohkem rohkusele kui väärtusele).

Eesti sõnade tähendused: ahistama (soome k.) — kitsikusse ajama, taga kiusama, suruma: „elumured ja raskused hakkasid siis teda ahistama; vaenlased ahistasid teda igast küljest; hurmama (soome k.) — nõiduvalt joovastama: „see jumalik muusika oli hurmavalt ilus; ta hurmas kõiki oma iluga“; irduma (soome k.) — lahti tulema (millegi küljest): „leht irdus puuksa küljest“; jäik [jäiga] (soome k.) — paindumatu, kange, puine: „suurest vanadusest olid ta liikmed jäigaks muutunud“; keigar[-i] (soome k.) — moenarr: „ta oli keigarlikult riidetatud“; laup [lauba] — otsaesine: „ta laup oli kõrge ja valge“; nentima — kindlaks tegema,

konstateerima: „arst nentis, et see isik oli kihvtitusse surnud“: raev[-u] (soome k.) — pöörane viha, metsik viha: „hirmsast raevust haaratuna tormas ta vastase kallale“; siiras [siira] — avameelne, truusüdameline, otsekohene: „ta kaastundmus näis olevat täiesti siiras, mitte teeseldud“; suvatsema (soome k.) — lahkesti vaimis olema, nii lahke olema: „vürst suvatseis kord ka seda linna külastada; — suvatsege ise järele vaadata“ (s. o. olla nii lahke ja vaadake ise järele).

Tulevaks korraks seletada 10 järgmist võõrsõna: brošüür, deklameerima, emantsipeerima, homogeenne, repertuaar, resignatsioon, resümee, simuleerina, spontaanne, šanss.

Seletada 10 järgmist eesti sõna: almus, ennak, hälbima, reibas, sulnis, tajuma, tojakil, tõik, tüün, vilgas.

Sõnade seletused esitada 12. märtsiks peatoimetajale hr. Aug. Rauale. Preemiaks loosimise teel Eesti Kirjanikkude Liidu raamatute-loterii pilet.

Kirjanduseteooria konspekt.

(Järg.)

Ilukõla ehk eufoonia

vaatleb sõnade häälikulist koosseisu, vaatleb, millise häälikulise koosseisuga sõnad, häälikühendid või häälightsused on valitud teatavasse teksti. On ju teada, et täishäälikud, diftongid ja helilised kaashäälikud teevad sõnad kõlavaiaks, helisevaiaks, musikaalseiks, plastiliseks, kuna helitüd konsonandid ja konsonantühendid muudavad sõnad tummadeks, ebumusikaalseteks, rasketeks, raqisevateks, kahisevateks, sisisevateks. Vastavate muljete loomiseks ja kõlade rõhutamiseks tuleb autoreil hoolega valida sõnu, häälikühendeid, häälightsusi, häältejälgendusi jne. — selle järele, mida tahetakse sisenada lugejasse: kas kompaktsust, õdust, raqinat, raksu- mist, kahinat, tuimust, ükskõiksust jne., või — ümberpöörduvalt — laulvust, kõlavust, hõljuvust, paitavust, helitlust, osavõttu jne., samuti valu, rõõmu, viha, ähvardust jm.

Eufoonilisi võtteid nimetatakse üldiselt kõlafiguurideks ehk kõlakujundeiks ja nende hulgas on tähtsamad järgmised:

a) alliteratsioon — samade kaashäälikute kordus lähestikku, peamiselt sõnade alul: kus on, kus on kurva kodu (kordub k = k-alliteratsioon); Peeter peeni poisikene (p-alliteratsioon); magasin murumäella (m-allit.; kõik kolm näidet rahvalaulust); kuulge, kuidas kaasik kohab (k-allit.; M. Veske); küll see tund on tuska täis (M. Under);

b) assonants — samade täishäälikute kordus lähestikku, peamiselt sõnade esimeses silbis: uni ei anna uuta kuube (u-assonants); nüüd ilus vilulla veerda (i-asson.), kaunis laulda kaste ella (a-assonants); kõik kolm näidet rahvalaulust); las kasvame, las kogub rammu (a-asson.; G. Suits); õhtu õhud sõudvad sala (õ-asson.), lepa lehti libistes (e-asson.; M. Veske); pedajad viskavad pead selga (e-asson.; F. Tuugas);

samade häälikute — ükskõik kas kaas- või täishäälikute — kordus võib olla ka kaugemal esimest silpi, samuti võivad korduda ühes ja samas lauses rööbiti nii täishäälikud kui kaashäälikud, nagu selgub küllalt eespooltoodud näidetestki;

c) onomatopöa (helide järeleaimamine): krigin, kägin, podin, tilin, kõlin, kärin, vadin, kahin jne.; krigisema, kägisema, podisema, tilisema, kõlisema, kärisema, vadisema, kahisema jne.; pauk, plahvatus, määgimine, prantsti, kolksti, võrr, kirr-korr, muu, mää, hi-ha-ha, põnnadi-põnnadi jne.;

alliteratsiooni, assonantsi ja onomatopöaga ühendu-

ses, samuti puht helilist sugestiooni taotlevad on iga-suguste häälikute kombinatsioonid luuletistes või muis sõnateostes, nagu:

Tilli-illi lilli-line lilliken,

Illiken!

Tiuda-tiuda tiokene,

Ene!

Eokene eo-eo, äokene äo!

Õo koob unekanga,

katab sinu valge näo.

(H. Visnapuu.)

Logloblöödi gii gii

vilikiüt viuhüüt

torogeogeo bii bii

tiu tiu tirigüüt

bibigöö bibigöö

tsiut tsiut

vrlt vrlt

tskrlvöö öö

gee

giits.

(J. Semper'i vihmamuusika lehtedes.)

Jo päike päisipäi

kui oda kiired koda

tee vee ja ree ja roda

veskille vesi või

sulsulin vulinmulin

tuult ruuli huuli kuulin

maa maalin maade maal

roht rohetuse kroonis

ning vihmarihma troonis

kiir linnu liiri traal

täävtänav pori ori

poiss siga sarve tori

ja hommik ammuk sahk

mees muretuse mured

usk uvved adra kured

veel hilja vagu lahk

ning õhtu õhun külän

naer plika kari mylän

ää — öö

myy — mää

lii — laa

lii — lyy

(H. Visnapuu luuletis „Kevade kylan“.)

Meie hünni viisist ja kriisist.

„T. T. G.“ 3. numbris „Igapäevase elu entsüklopeedia“ osas andsime ülevaate Eesti riigihünni algupärasest ja saamisloost. Esitame allpool väljalõike „Vaba Sõnast“, mis aitab omakorda täiendada Soome ja Eesti hünni viisi algupära soome muusikaprofessori Heikki Klemetti' andmeil, mis — kahjuks — ei kõnele küllalt raelepäraselt selle viisi saamisloost, pannes nii soomlasi kui eestlasi mõtlema uue riigihünni viisi loomise suhtes.

Nii kirjutab „Vaba Sõna“ pealkirja all: „Hünni kriis“ järgmist:

„Nagu meil, nii Soomeski on olnud korduvalt kõne all meie ühise hünni küsimus.

„Suomen Musiikkilehti“ viimases numbris prof. Heikki Klemetti kirjutab sellest pealkirja all „Maamme-laulu algupära“, tõstes veel kord üles küsimuse selle sobivuse kohta, et Soome tarvitab — ja muidugi ka Eesti — oma hünnina saksa laulu, milleks „Maamme“ või „Mu isamaa“ öieti osutub.

Frederik Pacius, Hamburgist pärinev saksa viiuldaja, tuli 1834. a. Helsingi ülikooli juurde muusikaõpetajaks. Asunud elavalt kohapealse muusikaelu arendamisele, tuli tal mitte ainult muusikat juhatada ja õpetada, vaid ka komponeerida. Muu hulgas lõi ta viisi J. L. Runeberg'i laulule „Vårt land“, mille soomendus „Maamme“ varssi rohkesti levis ja võeti tarvitusele hünnina, mille siis meie, eestlased, laenasime soomlastelt.

Prof. H. Klemetti kõrvutab „Maamme“ viisi saksa kommersilauluga: „Der Papst lebt herrlich in der Welt“ ja väidab, et nende kokkusattuvus on sedavõrd oluline, et ei või olla mingit kahtlust selles, kust F. Pacius on laenanud oma viisi. „Maamme“ viisis leiduvast 48 helist ühtuvad tähendatud „Paavsti-laulu“ helidega 39. Ülejäänud 9 heli erinevused ei ole olulised.

Prof. Wolf'i ja Friedländer'i andmeil selle laulu meloodia esineb juba 1780. aastal ilmunud Gottlob Neefe' lauluraamatus, hiljem mitmes teises variandis teiste tekstidega.

Kui meil paari aasta eest kerkis üles algupärase hünni küsimus eriti teravalt, korraldas „Muusikaleht“ laialdase ringküsimuse, millele vastati väga erinevalt. Enamik senise viisi pooldajaid põhjendas oma vaadet sellega, et olevat väga sobiv, et kahel vennasrahval on ühine hümn.

Nüüd aga soomlaste muusikalise autoriteedi prof. Heikki Klemetti' sõnavõtt laseb oletada, et soomlastelgi algupärase hünni soetamise küsimus võib tõusta päevakorrale, nii et ka ühishünni põhjendused võivad langeta ära ja meil veelgi teravamalt töotab kerkida esile hünni kriis.

Sellele lisaks olgu öeldud veel seda, et teine isamaaliste sündmuste puhul lauldav laul, mis viimasel ajal tikub asendama ametlikku hünni, — „Eestimaa, mu isamaa“ — on samuti saksa viis Baieri motiividel, autoriks F. A. Schulz, kuigi lauldakse seda F. Kuhlbars'i sõnadega.

Kooli elu.

Vilistlaste piduõhtu.

4. veebr. s. a. korraldasid T. T. G. vilistlastega T. T. G. ruumes kontsertballi-ilmelise piduõhtu. Kava koosnes peamiselt lavatantsu-, laulu- ja muusika-ettekannetest, mida pakuti publikule tantsu vaheaegadel. Tantsuks mängis Tallinna parimaid tantsuorkestreid Merry Pipers. Õhtu oli omapärane ja erines seni peetud vilistlaste-pidudest. Osavõtjad olid ettekannetest ja olengust täiesti rahuldatud. Kahjuks oli publikut vähe. Kuid aineliselt miinuseni ei langetud, pisike plusski jäi kassale.

Abiturientide piduõhtu.

18. veebr. toimus T. T. G. abiturientide piduõhtu, mille kavast oli: 1) abiturientidekooeri laulud õpet. P. Konsap'i juhatusel (Pidu hakkab — M. Hermann; Pill oll' helle — R. Päts; Lai laas — A. Arhangelski); 2) klaverisoolo V-b kl. õpilaselt K. Takilt (Fantasie — W. A. Mozart); 3) soolotants V-a kl. õpil. E. Miitra'lt vil. P. Lindenau juhatusel (Amazone); 4) grupitants L. Kipik'ult (V-c), A. Klimberg'ilt (V-c) ja E. Sieling'ilt

(V-b) õpet. L. Haamer-Ploompuu juhatusel (Valss lillega); tants vil-It V. Ratassepalt (Caprice); 6) A. Alasalu 1-vaatuslik komöödia proloogiga „Kirstunaelad“ õpet. Aug. Raua juhatusel, milles esinuseid osalistena õpil. H. Põltsamaa, A. Kõve, B. Huik, L. Luga, A. Sarv, L. Hubel, E. Kuusik, A. Ehamaa (kõik V-b), õpet. F. Laarens ja Aug. Raud; 7) tants „Liivika“ tantsuorkestri saatel.

Mis puutub ettekannetesse, siis rahuldasid need publikut küllaldasel määral. Laulu-, muusika- ja tantsunumbrid olid hoolikalt ette valmistatud ja viidi läbi laitmatult. Hoolimata mõningaist tehnilisist vääratustest võib näidendi ettekannetki pidada õnnestunuks. Naeru ja etteplaginat oli palju; koguni ettekannetki katkestasid mitmel puhul aplausid. — Publikut oli keskmisel arvu, peamiselt noortest. Kord oli hea.

Usuline vaidluskoosolek.

15. II 34 kell 18 toimus vaidluskoosolek T. T. G. ruumes Tartu keskkoolide usulise-esteetiliste ringide korraldusel. Refereeris hr. J. Kimmel: „Usk ja teadus“. Vaatamata teemi huvitavusele oli õpilaste osavõtt vähene.